

представлені цілі, форми і методи навчання, прогнозований результат кожного з етапів технології.

Ключові слова: технологія, особистісно орієнтована технологія, підготовка майбутніх вихователів, педагогічна підтримка.

АННОТАЦІЯ

Колосова Н.Н. Технологія підготовки майбутніх вихователів до педагогічної підтримки дітей дошкільного віку. В статті розглянуті теоретичні аспекти технології підготовки майбутніх вихователів до педагогічної підтримки дітей дошкільного віку, охарактеризовані її концептуальний, змістовий і процедурний рівні. В схематичній формі представлені цілі, форми і методи навчання, прогнозований результат кожного з етапів технології.

Ключевые слова: технология, личностно ориентированная технология, подготовка будущих воспитателей, педагогическая поддержка.

SUMMARY

Kolosova N.N. Technology training for the future educators to provide educational support for children of preschool age. The article deals with theoretical aspects of technology of preparation of future educators to support teaching preschool children, characterized by its conceptual, substantive and procedural levels. In schematic form presents goals, forms and methods of teaching, the predicted result of each stage of technology.

Key words: technology, personality-oriented technology, training of future teachers, educational support.

УДК [373.2.016:81-028.31]:75

Одерій Л.Є., Роздимаха А.І.

МИСТЕЦТВОЗНАВЧА ОПОВІДЬ ЯК ЗАСІБ МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. Мовленнєвий розвиток дитини завжди являється одним з найголовніших завдань дошкільного виховання. Рівень розвитку мови відображає рівень культури та духовного розвитку нації. Мова пов'язана з розвитком мислення людини, тобто інтелектом особи. Нарешті мова – специфічно людський засіб спілкування, тобто мова впливає на соціальне становлення особистості.

Завдання мовленнєвого розвитку дитини відображені у таких державних документах як: „Закон країни про дошкільну освіту”; „Державна національна програма „Освіта” (Україна ХХІ століття)” [3, 4].

В Україні розроблено державний документ – стандарт „Базовий компонент дошкільної освіти”. У цьому документі серед обов'язкових напрямків діяльності і змісту навчання дітей виділені: діалогічна компетенція, монологічна компетенція, лексична компетенція, фонетична компетенція, граматична компетенція, мовленнєва компетенція [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою мовленнєвого розвитку займалися такі видатні філософи і психологи як: Д.Горський, В.Панфілов, С.Рубінштейн, Л.Виготський, Б.Борев, М.Жинкін, Д.Єльконін, А.Маркова, Г.Леушкіна, С.Карпова, Г.Костюк, І.Синиця, В.Семиченко, Ф.Шохін, Г.Розенгарт-Пупко.

Свій розвиток проблема одержала у педагогів: К.Ушинський, С.Русова, Є.Тихеева, Є.Фльоріна, Ф.Сохін, Г.Ляміна, М.Фомічова, О.Ушакова, А.Бородич, А.Богуш, Н.Гавриш, І.Лапшина, Л.Калмикова, З.Сорока.

Формулювання цілей статті. Функціонування мови опосередковується мовленнєвою діяльністю, що складається із слухання (аудіювання), говоріння, читання, письма. Ми зробили спробу через такий вид мовленнєвої діяльності дитини, як слухання, впливати на розвиток лексичної і монологічної компетенції дошкільників, використовуючи у якості засобу розвитку дітей мистецтвознавчу оповідь вихователя (зразок монологічного мовлення), про твори образотворчого мистецтва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Твори образотворчого мистецтва – живопису або графіки займають певне місце у виховній роботі дошкільного закладу. В них легко визначається зміст, сюжет, вони зображують окремі епізоди, явища оточуючого, картини природи. Твори образотворчого мистецтва статичні, до них можна звертатись багато разів. При правильному підборі ці художні твори мають великий вплив на розвиток дитини.

Оповідання дорослого про живописний твір має величезний педагогічний потенціал. Перш за все, твір образотворчого мистецтва сам по собі викликає у глядачів, зокрема дітей, сильні емоції, несе яскраву, точну, системну інформацію. А опис його словом, яке визначає і художні якості твору, і емоції, що виникають у глядачів, словом, що само по собі має художній смисл – активізує розум дитини. Крім цього оповідь вихователя постає для дошкільника моделлю, еталоном монологічного мовлення.

У дослідженнях психологів Г.Люблінської, В.Мухіної, Г.Овсепян, С.Рубінштейна, А.Біне, В.Штерн існують різні підходи щодо пояснення особливостей сприймання та розуміння дітьми змісту картин. Загальним для цих підходів є визначення певної періодизації в розвитку готовності дитини до сприймання картини, що проходить три стадії: називання (перерахування), опису та інтерпретації [6].

Картина – один із головних атрибутів навчального процесу на етапі дошкільного дитинства. І переваги над іншими дидактичними засобами досить детально розкрито у методичних посібниках та підручниках з педагогіки (М.Коніна, Е.Короткова, Л.Пеньєвська, С.Русова та ін.). При цьому маються на увазі і навчальні картини (наочність) і не відкидається можливість використання художніх творів мистецтва живопису і графіки [5].

Для навчання дітей дошкільного віку лінгводидактика пропонує різні мовленнєві жанри (типи висловлювання), які зумовлюються функціональним призначенням і залежать від ситуації: опис, повідомлення, міркування. Всі вони притаманні оповіді про твір живопису, або репродукції [2].

У розробці методики роботи спрямованої на мовленнєвий розвиток дітей засобами мистецтвознавчої оповіді ми спиралась на дослідження педагогів А.Богуш, Н.Гавриш, А.Запорожця, Л.Калмикової, Т.Комарової, І.Лапшиної, В.Мухіної, Т.Пироженко, Н.Сокуліної, Е.Фльоріної.

Відповідно „Педагогической энциклопедии” – розповідь (оповідь) педагога – жива та образна форма викладання матеріалу, що застосовується у роботі з дітьми будь-якого віку. Вона дозволяє найбільш послідовно та систематично викласти матеріал, має велику виразність та силу емоційного впливу на дітей. Вона може служити становленню мови дитини являючись, по суті, зразком монологічної мови.

Найбільш повне сприйняття оповіді відбувається тоді, коли у ньому зрозуміла тема, визначені основні факти, існує сурова логічна послідовність, що відбиває рух думки від явища до суті. Оповідь найбільш дійова, коли вона спирається на чуттєве сприйняття коли використовуються зокрема картини або їх репродукції. Вже це зумовлює доцільність використання творів образотворчого мистецтва, включення у текст оповіді художнього слова, літературного твору. Мова педагога має бути зрозумілою, правильною, емоційною, виразною, точною і висловлювати думки зрозумілі слухачам.

Всі ці вимоги природньо втілюються у оповідях за живописними творами художників, або їх репродукціями. Без дотримання цих вимог неможливо ні описувати ні характеризувати жоден твір образотворчого мистецтва.

У практиці навчання золотим правилом виступає використання поєднання і сполучення наочних засобів із словом педагога. Словесні форми навчання досягають мети у тому разі, коли діти розуміють значення слів, коли вони співвідносяться з об'єктом реального світу. Це можна забезпечити або безпосереднім чуттєвим сприйняттям предметів і явищ оточуючого, або сприйманням їх зображення. Саме мистецтвознавча оповідь, у якій мова йдеться про безпосередньо зображене у творі живописного мистецтва, та ще й за допомогою виразних засобів іншого мистецтва – художнього слова, робить логічним і природним використання одночасно двох видів мистецтва і двох педагогічних методів.

Мистецтвознавча оповідь, сама по собі не може бути без художнього слова, крім того, вона не може існувати без безпосереднього твору образотворчого мистецтва. Тобто в ній використовуються два види мистецтва – художнє слово і живописні твори. Вихователь таким чином, звертається і до інтелекту і до емоцій дітей. Мистецтвознавча оповідь робить можливим об'єднання двох найважливіших методів – співвідношення словесних та наочних.

Всі ці особливості, на наш погляд, роблять мистецтвознавчу оповідь дійовим засобом мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку.

Діти дошкільного віку пізнають оточуючий світ, природу, мову як на основі безпосереднього сприйняття так і засобами мистецтв – зображувального і літератури, у яких відображені явища природи, світ людей. При цьому діти розвивають мову – засвоюють нові слова, інтонації, починають відзначати, як словом передається художній образ. У цьому дошкільникам допомагає мова

дорослого. Оповідь вихователя, про твори мистецтва, використання у ній поетичних образів допомагають дитині побачити, яскравість променів сонця, кольори квітів, красу ялинок, дубів. Притаманне дошкільникам емоційне пізнання світу, поступово спирається на розумову діяльність. Чим більше накопичує дитина досвіду, знань, тим яскравіше її сприйняття. А слово вихователя допомагає дитині узагальнити враження. Тобто слово, мова допомагає накопичувати і розуміти образи у нових варіаціях. Самостійно виконати цю важку інтелектуальну роботу дитина не може. Тому мистецтвознавча оповідь педагога грає керуючу роль. Вона уточнює, систематизує враження від сприйнятого, побуджує засвоювати чіткі і влучні визначення для висловлювання емоцій і почуттів, отримані від предметів і явищ оточуючого.

Враховуючи сформовані у дитини уявлення, педагог в мистецтвознавчій оповіді загострює її увагу на тому, якими художніми словами визначаються незвичайні якості і як художник у картині їх відображає. Спочатку педагог може використовувати ілюстрації до літературного твору, потім картину живописця, а пізніше декілька картин, або репродукцій. В результаті у дітей накопичується і чуттєвий досвід і знання слів якими можна відобразити нескладні поетичні образи. Зображувальність, як риса художнього образу, допомагає виявити колір, форму, пропорції, стан, розміщення предмету у просторі – тобто зовнішні якості об'єктів і явищ дійсності. А мистецтвознавча оповідь вихователя стає зразком точності визначень, де кожне слово має виключно конкретні значення. Завдяки мистецтвознавчій оповіді вихователя дитина засвоює і пізнає такі художні засоби мови як епітети, порівняння, метафори, уособлення, повтори. Виразність слова здатна викликати емоції і почуття у слухачів, підкреслити головне, індивідуальне у зображувальному узагальнювати важливі ознаки. Вона загострює враження і уяву, тобто посилює розумову активність дитини.

Важливе значення в творах, які використовуються для роботи з дітьми відводиться зображенню у них явищ природи. Привернути увагу дитини „одухотворити” природу допомагають метафори. Наприклад у творі І.Такмакової „Ялинки” розповідь про те, як маленькі онучки ялинки-ялиночки водять хоровод. Це явище дуже близьке і зрозуміле дітям.

У мистецтвознавчій оповіді образ природи найчастіше розкривається через композицію кольорів. Це допомагає колористичній характеристиці образів. Різноманітні кольори стають більш близькими і зрозумілими дітям завдяки тому, що в оповіді вихователя дуже тонко і виразно вони виділяються за допомогою епітетів, прикметників, які прямо або ненароком вказують на колір предмета. Наприклад у вірші О.Толстого „Осінь” листя „пожовтілі”, пучки калини „яскраво-червоні”. І.О.Висоцький Кульбабка „золота”, а у Л.Квітко вона „срібна”.

Іноді колір описується за допомогою метафор. Наприклад у своєму творі І.Суриков характеризує прихід зими використовує висловлювання „поле снігом забіліло”. Художнє слово допомагає також передавати певний колорит пейзажу:

„Зійшли сніги, шумить вода, весною повіва,
Земля квіточки викида, буяє травка молода”;
„Веселе сонечко блистить, проміння щедро лле...”;
„Гайок привітно шелестить, неначе кличе пригостить,
струмочок виграє...”

Колорит може вимальовуватись за допомогою епітетів, прикметників, що дають яскраву кольорову характеристику тієї чи іншої картини природи. Наприклад, прихід зими стверджує „святкове вбрання”. А кульбабка росте „і на доріжці, і у яринки і у травичці”. Задля виразності доцільно використовувати епітети-прикметники „колюча ялинка”, „тоненькі гілочки” сніг „пухкий”. Уособлення що виражається дієсловами – „підіймалась у блакить вона (кульбабка) виростає”, „запрошує дзвіночок дзвінкий”, „пливли легесенько сніжинки”. Порівняння теж посилюють дію „хмара пролетіла літаком”, „ніби маривом охопило”.

Виразні засоби підвищують емоційний настрій дитини. Епітети-іменники сприяють підвищенню емоційного сприйняття художнього образу, підкреслюють його незвичайність, яскраво характеризують суттєві ознаки слова „чарівниця” – зима „робітниця” – весна, „годувальниця” осінь. Особливе значення мають метафори – ромашки „усміхаються” по лісовим стежкам „ходить – бродить” осінь.

Доцільно використовувати при складанні мистецтвознавчої оповіді і дійові образи – „запрошує дзвіночок”; „Ростуть ялинки до небес маківки”.

Використання художнього слова дозволяє вихователю відхилитися від звичайного, буденного. Вигадка яскравіше відтіняє реальність, захоплює сюжетом, образами, дозволяє сприйняти світ з найбільшою яскравістю. Відомо, що В.Сухомлинський вважав, що саме текстами розповідей, віршів, казок, фантазією і вигадками можна "залічити" навіть хвору дитячу душу (мались на увазі діти, що зазнали горя і жахів).

Використання у оповіді порівнянь Марії Пономаренко, естетичних по своїй суті, значно підвищує естетичну і мовленнєву цінність оповіді.

Наприклад: „Квасолинка, мов намистинка”, „З-під різьбленого листочка визирає чорне очко”. Вабить сама якість її творів, самобутня, фольклорно – наближена: матінка – пшениченька, легенько, пригорщі. Вабить дітей і використання лексики віршів.

В сонця жайвір підхопив нитку золочену
Та й на крильце накрутив, мов на веретено.

Друга художньо значуща частина, що використовується в мистецтвознавчій оповіді – власне зразки зображувального мистецтва картини та їх репродукції. На початку роботи з використанням мистецтвознавчої оповіді доцільно використовувати на визначеному занятті з дітьми одну картину, що має не складне зображення. Згодом можна використовувати картини, в яких використовується більш складне зображення (декілька предметів, більш збагачений колорит, фон, тон), а при належному і вдалому просуванні роботи можливо використовувати і дві картини, що зображають подібне. Для

досягнення більшого ефекту роботу потрібно починати з знайомства з змістом зображеного, з засобами виразності.

Щоб засоби виразності поетичного образу були зрозумілими, доцільно супроводжувати сприйняття та розглядання дітьми картини або ілюстрації оповіддю, виділяючи в ній вплив зображення на почуття глядачів. Поетичне художнє слово активізує сприйняття дошкільниками характеристик і ознак зображень. Такий підхід забезпечує взаємодію зорового і слухового сприйняття. Фактично до всіх творів зображувального мистецтва можна підібрати художній, поетичний, емоційний текст.

При складанні мистецтвознавчої оповіді слід спиратися на доступні для дошкільників критерії такі як визначення кольорів і відтінків, за допомогою яких передається колорит та настрій; різноманітність композицій; зображення форми її ознак; передача пропорцій предмета, його розмірів. Кожна дитина, після відповідної роботи, засвоює потрібний зміст.

Словесне художнє описання, відповідні образні слова, наявність у мові вихователя виразних поетичних образів розвиває чуйність дітей до художнього слова, розуміння виразного задуму розуміння, поетичного образу. Словник дітей збагачується влучними поетичними, висловами.

Процес ознайомлення з картиною можна поділити на три етапи:

- емоційне цілісне сприймання, детальне розглядання картини;
- осмислення зображеного на рівні узагальнення;
- творче, цілісне сприймання твору.

Власно зміст мистецтвознавчої оповіді теж слід ускладнювати поступово від емоційного образного описання якостей предметів до визначення їх зв'язків, впливу зображеного на настрій. При цьому виявляється необхідність використання метафор, порівнянь, епітетів. Структура мистецтвознавчої оповіді має бути приблизно такою: описання змісту картини; що найголовніше в картині, як це зображено (композиція, комір розміщення; що складає фон, що красивого і важливого показав художник у своєму творі; що відчують глядачі, про що думаєш, коли дивишся на картину).

Висновки. Отже, відображення в мистецтвознавчій оповіді поетичного образу художнього твору за допомогою використання у ній таких виразних засобів як епітетів, метафор, уособлень має велике значення для виховання дітей особливо для їх мовленнєвого розвитку. Художні образи, описані літературно, поетично надовго зберігаються у пам'яті дитини, збагачують розум, виховують моральні та естетичні якості, виховують найкращі людські почуття.

Тобто, такий вид мовленнєвої діяльності, як слухання (аудіювання) сприяє розвитку мовлення. Зміст оповіді має відображувати зміст та художні особливості твору зображувального мистецтва. У роботі вихователь має використовувати прийоми, спрямовані на активізацію емоційної сфери дитини. Мовленнєвому розвитку дітей старшого дошкільного віку сприяє використання мистецтвознавчої оповіді про твори таких видів мистецтва як живописі і графіки. Вихователю необхідно сприяти розширенню естетичного досвіду

дітей. Одним з основних напрямків педагогічної роботи має бути збагачення словника дітей.

Звичайно один окремий метод, яким дійовим він не був, не може вирішити жодної педагогічної проблеми. На цьому ми наголошуємо. Але аспекти впливу мистецтвознавчої оповіді на мовленнєвий розвиток дошкільників гідний вивчення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні // Дошк. вих. – 1999. – №1.
2. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і практика. – Запоріжжя: Просвіта, 2000. – 285с.
3. Державна національна програма „Освіта” (Україна ХХІ ст.) // Дошк. вих. – 1994. – №2.
4. Закон України “Про дошкільну освіту”, 1996. – 176с.
5. Методика розвитку мови в дитячому садку / За ред. Богуш А.М. – Київ: Вища школа, 1977. – 326с.
6. Художественное творчество в детском саду / Под ред. Н.А.Ветлугиной. – М.: Просвещение, 1974. – 276с.

АНОТАЦІЯ

Одерій Л.Є., Роздымаха А.И. Мистецтвознавча розповідь як засіб мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. У даній статті автори розкривають технологічні аспекти дозволу однією з актуальних проблем дошкільного виховання. У статті наводяться теоретичні аспекти проблеми. Провідне місце займає опис і підстава застосування для мовного розвитку дітей мистецтвознавчого оповідання вихователя. Рекомендована авторами методика роботи сприяє мовному розвитку дітей дошкільного віку.

Ключові слова: мистецтвознавча розповідь, художнє слово, образотворче мистецтво, засоби мовної виразності, мовна діяльність, слухання (аудіювання), мовленнєвий розвиток.

АННОТАЦИЯ

Одерий Л.Е., Роздымаха А.И. Искусствоведческий рассказ как средство речевого развития детей дошкольного возраста. В данной статье авторы раскрывают технологические аспекты разрешения одной из актуальных проблем дошкольного воспитания. В статье приводятся теоретические аспекты проблемы. Ведущее место занимает описание и основание применения для речевого развития детей искусствоведческого рассказа воспитателя. Рекомендованная авторами методика работы способствует речевому развитию детей дошкольного возраста.

Ключевые слова: искусствоведческий рассказ, художественное слово, изобразительное искусство, средства речевой выразительности, речевая деятельность, слушание (аудирование), речевое развитие.

SUMMARY

Oderiy L.E. Study of art story as mean of vocal development of children of preschool age. In this article authors expose the technological aspects of permission of one of issues of the day of preschool education. Theoretical aspects over of problem are brought in the article. A leading place is occupied by description and

foundation of application for vocal development of children of study of art story of educator. The method of work recommended authors is instrumental in vocal development of children of preschool

Key words: study of art story, artistic word, fine art, facilities of vocal expressiveness, vocal activity, listening is vocal development.

УДК 37.013-051

Біляковська О.О.

ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ЯК СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. У сучасних умовах модернізації педагогічної освіти в контексті європейської інтеграції ключове значення має „професійна компетентність учителя”. Професійна компетентність сучасного педагога може розглядатися як своєрідна відповідь на проблемну ситуацію, яка виникла у національній освіті внаслідок протиріччя між необхідністю забезпечити сучасну якість навчання і неможливістю вирішити це завдання традиційним шляхом за рахунок подальшого обсягу інформації, що пропонується учням для засвоєння. Слушним, на нашу думку, є зауваження академіка І. Зязюна про те, що критеріями оцінки професійно-педагогічної діяльності вчителя є показники сформованості відповідної основи діяльності учня, які визначають його здатність до самостійного керування власною діяльністю та самим собою як об’єктом [3, с. 251].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз психолого-педагогічних публікацій дає можливість констатувати, що різні аспекти формування професійної компетентності вчителя були предметом досліджень Н.Бібік, Л.Вашенко, С.Гончаренка, О.Дубасенюк, І.Зязюна, В.Кременя, О.Савченко, В.Семиченко, О.Пошетун, Н.Ничкало, А.Хуторського, М.Чошанова та інших. Проте, до цих пір не існує загальноприйнятого визначення цього поняття, дослідники здебільшого вивчають лише окремі його сторони.

Формулювання цілей статті. Метою статті є спроба розкрити й обґрунтувати складові професійної компетентності вчителя, визначити умови, що стимулюють професійне зростання педагога.

Виклад основного матеріалу дослідження. Так, С.Гончаренко визначає компетентність як „сукупність знань і умінь, необхідних для ефективної професійної діяльності; вміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію” [4, с. 149]. Водночас зазначимо, що професійна компетентність учителя трактується дослідниками як властивість особистості, що виявляється в здатності до педагогічної діяльності; єдність теоретичної й практичної готовності педагога до здійснення педагогічної діяльності; спроможність результативно діяти, ефективно розв’язувати стандартні та проблемні ситуації, що виникають у педагогічній діяльності [5, с. 93-94]. Отже, професійна компетентність – це складне утворення, що містить